

ELIF SHAFAK

INSULA COPACILOR DISPĂRUȚI

Traducere din limba engleză
și note de Ada Tanasă

POLIROM
2024

Cuprins

Insula.....	9
PARTEA ÎNTÂI. Cum să îngropi un copac.....	15
PARTEA A DOUA. Rădăcinile.....	79
PARTEA A TREIA. Trunchiul.....	149
PARTEA A PATRA. Ramurile.....	197
PARTEA A CINCEA. Ecosistemul.....	263
PARTEA A ȘASEA. Cum să dezgropi un copac.....	313
<i>Notă pentru cititor</i>	349
<i>Mulțumiri</i>	353

Luna

Cipru, May 1974

Data următoare când trebuiau să se întâlnească la Smochinița fericită, Kostas întârzie. O ajutase pe mama lui să taie lemne și să le stivuiască lângă sobă și nu putuse să scape mai repede. Când termină în sfârșit, alergă tot drumul de-acasă până la tavernă.

Din fericire, Defne nu plecase. Era în cămăruța din spatele barului, așteptând.

— Îmi pare așa de rău, iubire, zise Kostas când se repezi înăuntru.

Dar ceva din expresia ei îl făcu să amuțească. Un fel de duritate în privire. Se lăsă s-alunece pe scaunul de-alături, trăgându-și răsuflarea. Genunchii li se atinseră sub masă. Aproape imperceptibil, ea se dădu înapoi.

— Bună, zise fără să-l privească.

Kostas știa că ar trebui s-o întrebe ce se întâmplase, de ce era așa neliniștită, însă o logică ciudată puse stăpânire pe el, de parcă, dacă n-o presa să-și exprime durerea în cuvinte, ar fi putut s-o evite măcar pentru puțin timp.

Ea rupse tăcerea.

— Tata e la spital.

— De ce? Ce s-a-ntâmplat?

Îi luă mâna – o simți moale, fără viață în palmă.

Ea clătină din cap și ochii i se umplură de lacrimi.

— Și unchiul meu... fratele mamei. Ții minte că ți-am vorbit despre el? Cel care m-a văzut într-o noapte și m-a întrebat unde mă duc.

— Da, sigur. Ce-i cu el?

— E mort.

Kostas îngheță.

— Ieri, niște oameni înarmați din EOKA-B au oprit autobuzul în care se aflau tata și unchiul și le-au cerut tuturor pasagerilor

să-și spună numele... i-au despărțit pe bărbații cu nume turcești sau musulmane de restul. Unchiul avea un pistol la el. I-au ordonat să le dea pistolul, dar s-a împotrivit. Au strigat unii la alții. Totul s-a întâmplat așa de repede. Tata a încercat să intervină. S-a repezit înainte și a fost împușcat. Acum e la spital. Doctorii spun că s-ar putea să rămână paralizat de la brâu în jos. Și unchiul... Defne a început să plângă în hohote. Avea douăzeci și șase de ani. Abia se logodise. Tocmai glumeam cu el zilele trecute.

Trăgând scurt aer în piept, Kostas șovăi, luptându-se cu vorbele.

— Îmi pare așa de rău. Încercă s-o îmbrățișeze, dar, nefiind sigur că-și dorea asta, se opri, așteptând, asimilând noua falie care se căsca între ei. Îmi pare foarte rău, Defne.

Ea întoarse capul.

— Dacă familia mea ar afla... Dacă află că ies cu un grec, n-o să mă ierte în veci. În ochii lor e cel mai rău lucru.

Kostas păli. Țsta era lucrul de care se temuse tot timpul, preludiul sfârșitului. Își simțea pieptul atât de plin, încât îi era frică să nu explodeze. Trebui să-și încordeze toți mușchii ca să rămână calm. Oricât de ciudat ar fi fost, singurul lucru la care se putea gândi în momentul acela era pernuța de ace pe care o folosea mama lui când cosea. Așa își simțea și el inima în clipa aia, împunsă de zeci de ace.

— Vrei să spui că n-ar trebui să ne mai vedem? întrebă cu un glas stins, care nu era mai mult decât o șoaptă răgușită. Nu suport să te văd suferind. Aș face orice ca să-mpiedic asta. Chiar dacă asta înseamnă să nu te mai văd. Spune-mi, te rog, ar fi de vreun folos dacă aș sta departe de tine?

Ea ridică bărbia și îl privi în ochi pentru prima oară de când venise.

— Nu vreau să te pierd.

— Nici eu nu vreau să te pierd, zise Kostas.

Distrată, ea duse paharul la buze. Era gol.

Kostas se ridică.

— Mă duc să aduc niște apă.

Dădu perdelele la o parte. Taverna era ticsită în seara aia, fumul de tutun plutind în aer ca o ceață. Un grup de americani

stătea lângă ușă, cu capetele aplecate cu lăcomie asupra farfuriilor cu *meze* pe care un chelner le așezase dinaintea lor.

Kostas îl văzu pe Yusuf stând în picioare într-un colț, îmbrăcat cu o cămașă din in albastră, și pe Chico cocoțat pe un raft din spatele lui, curățându-și penele.

Când ochii li se întâlniră, Yusuf îi aruncă un zâmbet – încrezător, liniștit. Kostas se strădui să i-l întoarcă, felul lui prietenos de-a se purta de obicei devenise oarecum timid acum, că le cunoștea secretul. Dar nu reuși să-i arunce decât o jumătate de zâmbet, fiindcă îl durea inima din cauza a tot ce-i spusese Defne cu câteva clipe înainte.

— Ești bine? întrebă Yusuf pe deasupra zgomotului.

Kostas arătă spre cana goală pe care o ținea în mână.

— Doar iau niște apă.

Yusuf îi făcu semn celui mai apropiat chelner – un grec înalt și slab, care tocmai devenise tată pentru prima oară.

Așteptând apa proaspătă, Kostas se uita în jur absent, cu mintea întunecată de tot ce-i povestise Defne. Zgomotele din tavernă se strânseseră în jurul lui, ca o mână pe plăselele unui pumnal. Observă o femeie blondă și corpulentă de la una dintre mesele din față scoțându-și oglinda din geantă ca să-și împrospăteze rujul. Culoarea avea să-i rămână în minte multă vreme, un roșu aprins, o pată de sânge.

Chiar și ani mai târziu, în Londra, se trezea revăzând momentul acela și, în ciuda faptului că toate aveau să se întâmple prea repede, în memoria lui amintirea acelei seri se derula chinuitor de încet. O lumină orbitoare cum nu mai văzuse vreodată, cum nu-și închipuise că există. Un șuierat cumplit îi umplu urechile, urmat imediat de un huruit îngrozitor, de parcă o mie de bolovani s-ar fi frecat unul de altul. Și-apoi... scaune rupte, farfurii sparte, trupuri mutilate și, ca o ploaie fină, peste toți cădeau cioburi mărunte de sticlă, care în amintirea lui erau mereu perfect rotunde, ca niște picături mici de apă.

Poddeaua se clătină și se legănă sub picioarele lui. Kostas căzu pe spate, împins de o forță mai puternică decât el, căderea fiindu-i ciudat amortizată. Apoi liniște. Liniște desăvârșită, o liniște ce răsuna mai puternic decât explozia care zguduise întreaga tavernă.

Kostas s-ar fi lovit cu capul de o treaptă de piatră dacă n-ar fi fost trupul de sub el – cel al chelnerului care-i aducea o cană cu apă.

Fusese o bombă. O bombă-țevă artizanală aruncată în grădină de pe o motocicletă ce trecuse în viteză, distrugând tot zidul din față. Cinci oameni aveau să-și piardă viața la Smochinița fericită în seara aceea. Trei americani care vizitau insula pentru prima oară, un soldat canadian pe cale să fie eliberat de îndatoririle sale de menținere a păcii și să se întoarcă acasă și tânărul chelner grec care tocmai devenise tată.

Când se ridică, Kostas se clătină, cu brațul stâng zvâcnindu-i. Întorcându-se, cu ochii măriți de groază, văzu perdeaua sfâșiată din partea din spate a încăperii dându-se în lături și pe Defne apărând palidă la față. Alergă spre el.

— Kostas!

El vru să spună ceva, dar nu-i trecu prin minte nici măcar un singur cuvânt de alinare. Voia și s-o sărute; în mijlocul aceluia carnagiu omenesc părea cel mai nepotrivit lucru, însă probabil singurul pe care putea să-l facă. Fără cuvinte, o îmbrățișă, cu sângele altora îmbibat în haine.

Oare turiștii americani sau soldații britanici fuseseră ținta atacatorilor? Sau chiar taverna și cei doi proprietari ai ei? Exista și posibilitatea să fi fost un act de violență aleatoriu, fiindcă erau tot mai multe în ultima vreme. N-aveau să afle niciodată.

Peste tot plutea un miros înțepător, de fum, cărămizi carbonizate și moloz. Intrarea fusese afectată cel mai rău, ușa de lemn fiind smulsă din balamale, plăcile de faianță și fotografiile înrămate de pe pereți sparte, scaunele făcute așchii, cioburi de porțelan împrăștiate peste tot. Într-un colț, câteva flăcărui se iviră de sub o masă răsturnată. Cu țândările de sticlă scârțâind sub pantofi, Kostas și Defne se îndreptară rapid în direcții opuse și se străduiră să-i ajute pe răniți.

Mai târziu, chiar când venea poliția și cu mult înainte să apară ambulanța, Yiorgos și Yusuf le spuseră că ar trebui să

plece, ceea ce și făcură, părăsind Smochinița fericită prin patioul din spate. În seara aia era lună plină – singurul lucru pașnic pe care-l văzuseră toată ziua. Strălucea cu o frumusețe impasibilă, ca o nestemată rece pe catifeaua ei întunecată, fără să-i pese deloc de durerea oamenilor de dedesubt.

În seara aceea, cum niciunul dintre ei nu voia încă să se ducă acasă, rămaseră împreună până mai târziu decât de obicei. Se plimbară pe dealul din spatele tavernei și se așezară lângă o fântână veche, ascunsă printre rugi de mur crescuți de-a valma și tufe de iarbă-neagră. Priviră peste marginea de piatră, simțindu-i mușchiul mătăsos sub degete, și se uitară până în adâncul puțului, însă apa de-acolo de jos era prea întunecată ca să poată zări ceva. Nu aveau nici monede de aruncat înăuntru, nici dorințe de pus.

— Lasă-mă să te conduc acasă, zise Kostas. Măcar o parte din drum.

— Nu vreau să plec, zise ea frecându-se pe gât, la ceafă, unde un ciob o zgâriase fără să observe. Mama și Meryem stau cu tata la spital în noaptea asta.

El scoase o batistă și-i șterse lacrimile și funinginea de pe obraji. Ea îi luă mâna, odihnindu-și capul în palma lui, fără să-i dea drumul. El îi simți căldura gurii, atingerea genelor pe piele. O liniște în văzduh, lumea dintr-odată îndepărtată.

Defne îl rugă să facă dragoste cu ea, iar când Kostas nu răspunse imediat, se lăsă pe spate și îi cercetă chipul, cu privirea hotărâtă, fără urmă de sfială.

— Ești sigură? zise el, cam roșu la față în lumina lunii – avea să fie prima oară pentru amândoi.

Ea dădu din cap cu tandrețe.

Kostas o sărută și spuse:

— Trebuie să te avertizez că sunt urzici pe-aici.

— Am observat.

Băiatul își scoase cămașa și-și înfășură mâna dreaptă în ea. Se strecură prin iarbă, smulgând cât de multe urzici putu, și le

aruncă deoparte în mănunchiuri, așa cum o văzuse de-atâtea ori făcând pe maică-sa pentru supa ei. Când înalță capul, observă că Defne îl privea cu un zâmbet trist.

— De ce te uiți așa la mine?

— Pentru că te iubesc, răspunse ea. Ești un om bun, Kostas.

Nu te-ndrăgostești în toiul unui război civil, când ești înconjurat din toate părțile de măceluri și de ură. Fugi, cât de repede sunt în stare picioarele să-ți ducă spaimetele, căutând doar să rămâi în viață, nimic mai mult. Cu aripi de-mprumut, îți iei zborul și te pierzi în depărtări. Iar dacă nu poți pleca, atunci cauți adăpost, găsești un refugiu unde poți să te retragi în sine, pentru că acum, când orice altceva a eșuat, toate negocierile diplomatice și consultările politice, știi că nu poate fi decât ochi pentru ochi, dinte pentru dinte și că nu ești în siguranță nicăieri în afara taberei tale.

Iubirea este afirmarea curajoasă a speranței. Nu îmbrățișezi speranța când moartea și distrugerea sunt la putere. Nu-ți pui cea mai bună rochie și-ți prinzi o floare în păr când ești înconjurată de ruine și țândări. Nu-ți pierzi inima într-un moment în care inimile ar trebui să rămână pecetluite, mai ales față de cei care nu sunt de aceeași religie, limbă, de același sânge cu tine.

Nu te îndrăgostești în Cipru în vara anului 1974. Nu aici, nu acum. Și totuși, uite c-au făcut-o, amândoi.